

Riktlinje

Våld i nära relationer

Inledning

Våld i nära relationer är en kränkning av mänskliga rättigheter. Sverige har ställt sig bakom en rad internationella överenskommelser som rör mänskliga rättigheter och det är en del i våra internationella åtaganden för en bättre folkhälsa på global nivå. WHO har fastställt en definition av våld utifrån fyra olika våldstyper. Det handlar om fysiskt, sexuellt och psykiskt våld samt försummelse.

Vård- och omsorgsnämndens och Socialnämndens arbete utgår ifrån Socialtjänstlagen (SoL). Lagen är en så kallad ramlag som ger varje kommun möjligheter att utforma sin verksamhet efter skiftande behov.

Av lagens första paragraf anges övergripande mål och värderingar som styr socialtjänstens arbete:

1 § Samhällets socialtjänst skall på demokratins och solidaritetens grund främja människornas ekonomiska och sociala trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor, aktiva deltagande i samhällslivet.

Socialtjänsten skall under hänsynstagande till människans ansvar för sin och andras sociala situation inriktas på att frigöra och utveckla enskildas och grupperns egna resurser. Verksamheten skall bygga på respekt för människornas självbestämmanderätt och integritet.

I 5 kap 11 § står om socialtjänstens ansvar för brottsoffer:

11 § Till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp.

Socialnämnden ska särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation.

Socialnämnden ansvarar för att ett barn, som utsatts för brott, och dennes närstående får det stöd och den hjälp som de behöver.

Socialnämnden ska också särskilt beakta att ett barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående är offer för brott och ansvara för att barnet får det stöd och den hjälp som barnet behöver.

Detta dokument rör socialtjänstens handläggning av vuxna som är eller har varit utsatta för våld och övergrepp av närstående, så kallat ”våld i nära relationer”. För socialtjänstens handläggning av barns behov, såväl barn som bevittnat eller utsatts för våld som barn i andra situationer, hänvisas till socialnämndens särskilda handlägningsförfarande.

Förvaltningen ansvarar för att det i tillägg till dessa riktlinjer finns tillräckligt av adekvata dokumenterade rutiner för arbetet.

Bemötande och uppmärksamhet

I Håbo kommun utgår arbetet även ifrån den lokala värdegrunden att alla som kommer i kontakt med sociala verksamheter i Håbo kommun har rätt till ett professionellt bemötande präglat av vänlighet, finkänslighet, ödmjukhet, respekt och omtanke.

En förutsättning för att socialtjänsten ska kunna erbjuda den våldsutsatta adekvat vård, stöd och hjälp är att våldsutsattheten upptäcks. Det är därför viktigt att vara uppmärksam på signaler och tecken på våldsutsatthet inom samtliga offentliga verksamheter och inte minst inom socialtjänstens egen verksamhet.

Till vem vänder sig dokumentet

Inom samtliga målgrupper inom socialtjänsten kan det förekomma våld i nära relationer. Det här dokumentet berör handläggning av dessa ärenden oavsett övrig målgruppstillhörighet och riktlinjerna finns därför antagna av såväl socialnämnd som vård- och omsorgsnämnd i Håbo kommun. Eftersom lagtext hänvisar till socialtjänstens verksamhetsområde som "socialnämnd" används genomgående termen socialnämnd som omskrivning även i detta dokument, även när det syftar på den verksamhet som lyder under vård- och omsorgsnämnden i Håbo kommun.

Dokumentet riktar sig specifikt till myndighetsutövande socialsekreterare och biståndsbedömare inom förvaltningen samt till öppenvården inom såväl avdelningen för stöd till barn och unga som till avdelningen för stöd till vuxna. Riktlinjerna avser inte att utgöra en checklista för hur arbetet konkret ska utföras utan anger en ansvarsfördelning och en riktning för förvaltningens handläggning utifrån gällande regelverk.

Föreskrifter avseende socialtjänstens arbete för vuxna våldsutsatta

I Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd avseende våld i nära relationer, SOSFS 2014:4 föreskrivs att socialnämnden för vuxna *ska*:

- fastställa mål för arbetet med våldsutsatta samt beskriva när och hur målen ska uppnås (3 kap 1 §) Detta hanteras inom nämndens och förvaltningens årliga målarbete.

- fastställa var i verksamheten ansvaret ligger för att utreda, fatta beslut i och följa upp ärenden som gäller våldsutsatta (3 kap 2 §)

- fastställa rutiner för hur information som har kommit till nämndens kännedom ska föras vidare till den del av verksamheten som har utredningsansvaret när det har uppmärksamats att ett barn kan vara våldsutsatt eller kan ha bevittnat våld (3 kap 4 §).

- fastställa rutiner för hur skyddade personuppgifter ska hanteras (3 kap 5 §). Förvaltningen avser att ta fram skriftliga rutiner för detta i separat dokument.

Avdelningen för Stöd till vuxna

- i en utredning av den våldsutsatte göra en riskbedömning av ytterligare våld (5 kap 1 §)

- erbjuda våldsutsatta insatser akut och på kort och lång sikt med utgångspunkt i behovet av skydd, stöd och hjälp. Utredningen, inklusive riskbedömningen, ska ligga till grund för bedömningen av vilka insatser som ska erbjudas (7 kap 1 §).

- vid behov erbjuda våldsutsatta stöd och hjälp i form av lämpligt, tillfälligt, boende som motsvarar den våldsutsattas behov av skydd med utgångspunkt i utredningen och riskbedömningen (7 kap 2 §).

- fastställa var i verksamheten ansvaret för den interna och externa samverkan ska ligga (3 kap. 11 §)

Dessa riktlinjer avser att beskriva ovanstående handläggning i Håbo kommun.

Ansvarsfördelning

Socialnämnden ska ”fastställa var i verksamheten ansvaret ligger för att utreda, fatta beslut i och följa upp ärenden som gäller våldsutsatta” och ”fastställa var i verksamheten ansvaret för den interna och externa samverkan ska ligga”.

Avdelningen för stöd till barn och unga

Socialsekreterare inom avdelningen för stöd till barn och unga ansvarar för myndighetsutövning gällande våldsutsatta barn eller barn som bevittnat våld. Här inkluderas även barn under 18 år som utsatts för våld eller andra övergrepp av sin partner och barn under 18 år som är utsatta för hedersrelaterat våld/förtryck. Avdelningen ansvarar också för intern och extern samverkan kring våldsutsatta barn eller barn som bevittnat våld eller utsatts för hedersrelaterat våld/förtryck.

Avdelningen för stöd till vuxna

Socialsekreterare och biståndshandläggare inom avdelningen för stöd till vuxna ansvarar för myndighetsutövningen som gäller våldsutsatta vuxna. Ansvaret för intern och extern samverkan kring våld i nära relationer återfinns också, avseende vuxna, inom avdelningen.

Är den enskilde våldsutsatte inte redan aktuell inom avdelningen för stöd till vuxna är det arbetsgruppen ekonomiskt bistånd som tilldelas ansvaret för myndighetsutövning avseende våldet. Undantag är när den enskilde är över 65 års ålder då istället biståndsenheten tar ansvaret.

Är den enskilde redan aktuell inom en av arbetsgrupperna är det den arbetsgruppen som ansvarar för myndighetsutövning avseende våldet. Närmsta chef kan dock välja att omfördela ärendet mellan olika handläggare i gruppen.

Är den enskilde redan aktuell inom flera arbetsgrupper inom avdelningen ansvarar någon av avdelningens chefer på plats vilken handläggare i vilken arbetsgrupp som

ansvarar för myndighetsutövning avseende våldet. Det är viktigt att ansvaret fördelas omedelbart.

Grundläggande kunskaper om våld i nära relationer samt aktuell utredningsmodell ska finnas hos samtliga handläggare inom avdelningen, men vissa handläggare inom de olika arbetsgrupperna kan komma att ha ett särskilt ansvar för dessa ärenden.

Den personal inom Håbo kommun, som först kommer i kontakt med en person som uppger att den blivit utsatt för våld eller hot och vill ha hjälp från socialtjänsten har ansvaret för att personen får kontakt med den personal som är utsedda att jobba med detta.

Utredningsmodell

Socialnämnden ska ”i en utredning av den våldsutsatte göra en riskbedömning av ytterligare våld”.

Socialstyrelsen ger i SOSFS 2014:4 allmänna rådet att socialnämnden vid riskbedömningen bör använda en standardiserad bedömningsmetod (Allmänna råd till 5 kap 1 §).

I Håbo kommun ska normalt modellen FREDA användas i utredning av våld i nära relationer. FREDA rekommenderas av Socialstyrelsen och består av tre standardiserade bedömningsmetoder som är avsedda att användas inom socialtjänstens och andra verksamheters arbete med personer som utsatts för våld i nära relationer.

Bedömningsmetoderna utgörs av FREDA-kortfrågor som är ett formulär som ger professionella inom exempelvis socialtjänsten eller hälso- och sjukvården stöd för att fråga om våld. Vidare finns FREDA-beskrivning som ger en närmare beskrivning av karaktären och omfattningen av det våld som en person varit utsatt för, såväl psykiskt som fysiskt och sexuellt. Slutligen ingår FREDA-farlighetsbedömning som avser att ge en bild av risken för fortsatt våld och dödligt våld.

Socialförvaltningen ska fortlöpande hålla internutbildningar för nyanställd personal så att relevant kunskap om bedömningsmodellen alltid finns inom alla arbetsgrupper. Om det i enskilda fall är uppenbart olämpligt att använda modellen kan förvaltningen välja att genomföra utredningen på annat sätt. Kontinuerlig fortbildning är också av stor vikt för att kunna uppmärksamma signaler och tecken på våld i ett så tidigt skede som möjligt.

I ärenden där den våldsutsatte har barn, kan information om den riskbedömning som gjorts i den vuxnes våldsärende komma att inhämtas av handläggare inom avdelningen för stöd till barn och unga som en del av utredningen avseende barnets behov.

Biståndsbedömda insatser

Öppenvård

Socialtjänsten ska erbjuda våldsutsatta insatser akut och på kort och lång sikt med utgångspunkt i behovet av skydd, stöd och hjälp. Utredningen, inklusive riskbedömningen, ska ligga till grund för bedömningen av vilka insatser som ska erbjudas.

Socialtjänsten har en skyldighet att, om utredningen visar på ett behov, erbjuda insatser enligt 4 kap 1 § SoL, vilket i sig medför ytterligare skyldigheter avseende dokumentation och uppföljning enligt gällande regelverk (se SOSFS 2014:5 och Socialstyrelsens handbok om handläggning och dokumentation inom socialtjänsten).

Det är alltså inte tillräckligt efter utredning av stödbehov till exempel enbart hänvisa den enskilde till fria nyttigheter såsom stödsamtal hos förvaltningens familjeteam eller hjälpa en våldsutsatt kvinna att ringa kvinnojouren.

Socialstyrelsens allmänna råd anger att Socialnämnden bör ”kunna erbjuda stöd och hjälp i form av till exempel råd och stödsamtal” (allmänna råd till 7 kap. 1 § SOSFS 2014:4).

Delegationsförteckningarna för Socialnämnd och Vård- och omsorgsnämnd i Håbo kommun medger att samtliga myndighetsutövande handläggare inom avdelningen för stöd till vuxna kan bevilja insats i form av råd och stödkontakt hos utsedda behandlare oavsett organisatorisk tillhörighet inom nakterhuset, familjeteamet eller ungdomsteamet. Direkt när en insats beviljats, vilket ofta sker inledningsvis i en utredning, ska direktkontakt tas med en utsedd namngiven representant från ovanstående behandlare som sedan fördelar ärendet.

Utöver råd- och stödsamtal ska behandlaren vara beredd att stötta den våldsutsatte genom att till exempel följa med till läkare för att dokumentera skador eller till polis för att göra polisanmälan. Det är viktigt att känna till att den som följer med som stödperson under ett polisförhör sedan inte själv kan vittna vid domstolsförhandlingar.

För information om polisanmälan, rättshjälp, kontaktförbud med mera, se uppslagsdelen till Socialstyrelsens handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer.

Boende

Socialtjänsten ska vid behov ”erbjuda våldsutsatta stöd och hjälp i form av lämpligt, tillfälligt, boende som motsvarar den våldsutsattas behov av skydd med utgångspunkt i utredningen och riskbedömningen”.

Delegationsförteckningarna för Socialnämnd och Vård- och omsorgsnämnd i Håbo kommun medger att samtliga enhetschefer inom avdelningen för stöd till vuxna kan bevilja insats i form av skyddat boende.

Oavsett beslutsfattare belastar kostnaderna för biståndsbedömt skyddat boende socialnämndens budget. Kostnaden ska faktureras och hanteras i fakturahanteringssystemet (år 2016 är det Proceedo).

Lagstöd och bedömningsgrund för insatsen är som vid all handläggning enligt socialtjänstlagen 4 kap 1 § ”rätten till bistånd”:

Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt.

Den enskilde ska genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet ska utformas så att det stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv.

Individuell bedömning avgör om den våldsutsatte har behov av hjälp till tillfälligt boende i form av skyddat boende eller enbart i form av vandrarhem eller liknande eller inget hjälpbehov alls i form av boende.

Insatser till våldsutövaren

Av Socialstyrelsens allmänna råd inom SOSFS 2014:4 framgår att socialtjänsten med utgångspunkt från barnets behov bör kunna erbjuda insatser till våldsutövande föräldrar och till andra vuxna som bor tillsammans med barn. Socialtjänsten bör även kunna erbjuda insatser till övriga våldsutövare i syfte att förändra sitt beteende.

I Håbo kommun kan våldsutövare erbjudas samtalsbaserat stöd inom öppenvården utan biståndsbeslut eller föregående utredning.

Ekonomiska förutsättningar och ekonomiskt bistånd

Av Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2013:1) om ekonomiskt bistånd framgår det när våld eller andra övergrepp av eller mot närstående särskilt bör beaktas i bedömningen av den enskildes rätt till ekonomiskt bistånd. Vägledning ges också i Socialstyrelsens handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer, vilket kortfattat kan sammanfattas enligt följande:

Vid bedömning av rätten till bistånd i form skyddat boende får individens ekonomi inte avgöra om behövliga biståndsinsatser ska beviljas eller inte. Vid prövning av rätten till ekonomiskt bistånd under samma period ska däremot behovsbedömningen kompletteras med en ekonomisk prövning, det vill säga om personen själv har inkomster eller tillgångar som kan tillgodose ekonomiska behov. Huvudprincipen är att man måste utnyttja alla de möjligheter som normalt står till buds för att försörja sig själv.

I det akuta skedet är dock skyddsbehovet det primära och tillfälligt ekonomiskt bistånd kan beviljas under en kortare period utan sedvanlig prövning av den skyddsbehövandes egna ekonomiska förutsättningar och utan hänvisning till makars försörjningsskyldighet.

Vid eventuell ansökan om ekonomiskt bistånd kan försörjningsstödsnormen för den enskilde påverkas av utformningen av boendet – till exempel ingår vissa måltider eller livsmedel i vissa skyddade boenden, vilket kan minska ner på livsmedelsnormen. Å andra sidan kan det i andra situationer finnas skäl för socialtjänsten att för den som utsatts för brott tillfälligt beräkna kostnader enligt riksnormen till en högre nivå bland annat om den enskilde tillfälligt har extra höga kostnader inom till exempel livsmedel, kläder eller telefon.

För biståndsbeslut utöver gällande riktlinjer för ekonomiskt bistånd, se socialnämndens delegationsförteckning.

Dokumentation och uppföljning

Samtliga insatser som efter utredning beviljas avseende våld i nära relationer ska följas upp i enlighet med gällande regelverk likt övriga biståndsbedömda insatser inom socialtjänsten. Se Socialstyrelsens föreskrifter SOSFS 2014:5.

All dokumentation ska göras i separat ärendetyp avsedd för våld i nära relationer i verksamhetssystemet (år 2016 är det Treserva). På så sätt får den våldsutsatte en särskild personakt som inte riskerar att blandas samman med någon annan hushållsmedlems personakt även om familjen innan eller efter en våldsutredning till exempel ansöker om ekonomiskt bistånd.

När barn är våldsutsatta eller har bevittnat våld

Socialnämnden ska ”fastställa rutiner för hur information som har kommit till nämndens kännedom ska föras vidare till den del av verksamheten som har utredningsansvaret när det har uppmärksammats att ett barn kan vara våldsutsatt eller kan ha bevittnat våld”.

När informationen inkommer om att någon kan ha varit utsatt för våld ska det alltid kontrolleras om den enskilde har barn. Vid inkomna skriftliga orosanmälningar görs kontrollen i samband med registrering direkt på webbplatsen ”Infotorg” och om den enskilde har barn läggs en kopia av den inkomna anmälan direkt till mottagningen inom avdelningen för stöd till barn och unga. Inkommer informationen på annat sätt ansvarar den tjänsteman som tar emot informationen att skyndsamt överföra den till mottagningen inom avdelningen för stöd till barn och unga.

I ärenden där barn förekommer ska handläggaren för den vuxne och handläggaren för barnet samråda med varandra rörande utredningsplan. Ofta är ett första gemensamt möte ett bra tillvägagångssätt. Observera att handläggarna från förvaltningens olika avdelningar har olika utgångspunkter i ärendet eftersom socialtjänstlagen föreskriver att det gällande barnet alltid måste inledas en utredning, medan utredningen rörande den vuxne alltid är frivillig.

I övrigt ska barnets behov utredas enligt gängse rutiner och riktlinjer, enligt BBIC (Barns behov i centrum), samt de föreskrifter i SOSFS 2014:4 som avser arbetet med barn.

Kontaktuppgifter

- **Akut SOS alarm**
112
- **Akademiska sjukhuset**
Växel dygnet runt: 018-611 00 00
Kvinnofridsmottagningen: 018-6119792
och 018-6112997
- **Barnahus i Uppsala**
018-7271485
- **Brottsofferjouren Uppsala-Knivsta-Håbo**
018-106500
- **BRIS Barntelefon**
116111
- **BRIS Vuxentelefon**
077-1505050
- **Kvinnojouren Anna, Kungsängen**
08-58240999
- **Kvinnojouren Gertrud, Enköping**
0171-440242
- **Kvinnojouren Olivia, Håbo**
0171-56200, 073-6240309
- **Kvinnojouren Blåkulla, Uppsala**
018-101049
- **Kvinnofridslinjen**
020-505050
- **Mansmottagningen mot våld i Uppsala**
018-13 46 00
- **Polisen 11414**
- **Rädda barnens föräldratelefon**
020-786 786
- **RFSL**
08-501 629 70
- **Sjukvårdsrådgivningen**
1177
- **Skyddat boende Siri, Uppsala**
018-7278300
- **Socialtjänsten, Håbo kommun**
Växel 0171-52500
- **Socialjouren**
018-150000
- **Terrafem telefonjour (många olika språk)**
020-521010

Länkar

- **Kvinnofridsportalen**
www.kvinnofrid.se
www.kvinnofridslinjen.se
- **Tjejjoursportalen**
www.tjejjouren.se
- **Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige**
www.roks.se
- **Sveriges kvinno- och tjejjourers riksförbund**
www.kvinnojour.com
- **Nationellt centrum för kvinnofrid**
www.nck.uu.se
- **Terrafem**
www.terrafem.org
- **MVU – Motagningen mot Våld i nära relation i Uppsala**
www.MVU.nu
- **RFSL**
www.rfsl.se
- **Barnombudsmannen**
www.bo.se
- **BRIS**
www.bris.se
- **Rädda barnen**
www.raddabarnen.se
- **Polisen**
www.polisen.se